

***Les implicacions socials
d'un projecte de turisme
sostenible. El cas de
Balears***

Miquel Seguí Llinàs

Departament de Ciències de la Terra
Universitat de les Illes Balears
msegui@clust.uib.es

Territoris (2003), 4:
31-42

LES IMPLICACIONS SOCIALS D'UN PROJECTE DE TURISME SOSTENIBLE. EL CAS DE BALEARS

Miquel Seguí Llinàs

RESUM: L'aplicació de mesures dites de "turisme sostenible" a les Balears ens ha demostrat la difícil aplicació d'aquest concepte ideològic. Cal promoure des de la Universitat anàlisi i reflexions serioses que aportin llum sobre el camí a seguir i aportar els elements necessaris per a que els polítics en puguin prendre les decisions. El turisme és un camp d'estudi relativament nou per a la ciència i, per això, cal defugir de tòpics i prejudicis en el seu estudi.

PARAULES CLAU: turisme sostenible, Illes Balears, implicacions socials.

ABSTRACT: Sustainable tourism measures are an ideological concept difficult to be applied in Balearic Islands. First, analyze and serious thoughts, and on the other hand contribute the required elements in the political decision making system, are the best course to follow from the University. Prejudices and trite phrases must be obviated because of tourism is a relatively recent scientific field work.

KEYWORDS: sustainable tourism, Balearic Islands, social impacts.

Podríem començar reflexionant sobre el títol: «*Les implicacions socials d'un projecte de turisme sostenible*». D'entrada, ja apareix un dels termes més de moda: **sostenibilitat**, en boca constantment, i especialment, de científics, polítics i periodistes. Què vol dir sostenibilitat? és un concepte científic o ideològic?, jo crec més bé que és ideològic i, per tant, cada persona, cada ideologia, l'interpretarà d'acord a la seva idiosincràsia. Podríem posar un exemple de cas on s'ha aplicat la sostenibilitat i que ens pugui servir de model? No, perquè les circumstàncies, condicionants i objectius són diferents en cada cas. És un concepte de moda que utilitzen totes les ideologies, però que la seva aplicació és completament diferent i, en un

cas precís, seria impossible aplicar unes mesures concretes per arribar-hi que fossin satisfactòries a totes les persones o a tots els partits polítics que haguessin de prendre la decisió.

Totes aquestes elucubracions ens duen a reflexionar sobre el nostre paper de científics. Especialment de científics del turisme. El turisme sembla una cosa com la sostenibilitat, tothom en parla i pocs hi reflexionen seriosament. M'agradaria citar, per entrar en el tema, unes línies del llibre: *Turismes. Lieux communs*, publicat l'estiu del 2002 a París per l'equip MIT, dirigit per Rémy Knafou, i que crec que reflexa molt bé aquest pensament:

«Si llegim molts de llibres i d'articles sobre el turisme, ens adonam que existeix una profunda diferència entre la proliferació d'escrits i la pobresa de pensament: de fet, tothom escriu sobre el turisme i, fent això, ja creu que hi pensa. Perquè no hi ha tan sols els 'especialistes' de la matèria; antropòlegs, historiadors, sociòlegs, geògrafs i d'altres, també en parlen. El turisme té la particularitat de destravar les llengües dels qui en són, a priori, els més allunyats, considerat com a camp disciplinari. A diferència de les matemàtiques o de la física quàntica, el turisme és accessible a tots, al manco com a turistes. De cop, tots es senten, igualment, preparats per parlar-ne. I tots hi estan en certa mesura, a condició de no fer passar com a obra científica el que no és més que experiència viscuda. D'aquí ve que el turisme aparegui per partida doble al centre de totes les mirades: tots nosaltres som turistes, tothom pensa i escriu sobre el turisme». (pàg. 7)

Endemés d'aquesta naturalitat amb la què tothom es sent autoritzat a parlar del turisme, com si fos una cosa banal, feta d'estereotips, amb la mateixa tranquil·litat com parlaria del temps que fa o del que han pujat els preus des de que utilitzam l'euro com a moneda, despreciam al turista com a persona i el turisme com a activitat. És corrent descriure al turista com a «guiu» a les Illes Balears, i utilitzar el terme en sentit despectiu, com a persona inculta. Per veure que aquest sentiment està molt generalitzat, desvaloritzant la nostra tasca i el nostre estudi, reprendré també unes altres frases del mateix llibre citat, diu:

«El turisme és un sector econòmic molt criticat, més que molts d'altres, especialment entre la "élite" i, endemés, des de fa molt de temps. Alain Corbin fa notar

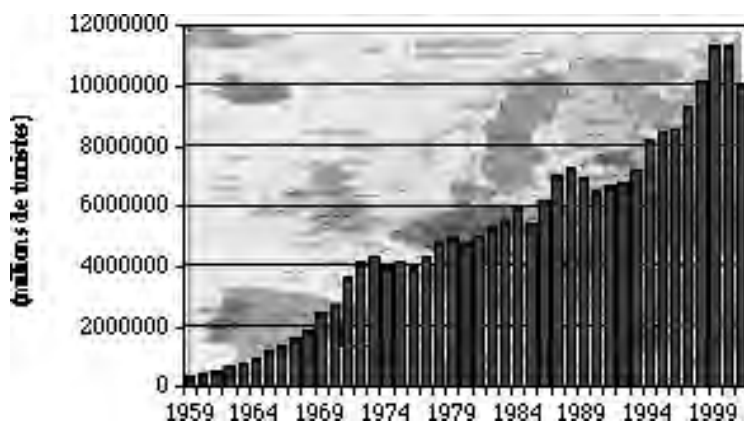
que dintre la primera obra novel·lesca —que ell coneix— que tracta dels banys a la mar, la de Jane Austen titulada 'Sanditon' i escrita a 1817, l'autor critica 'la incultura, la manca de moralitat, la beneïtura dels qui han decidit estiuejar a Sanditon; ataca l'art burguès del repòs, nascut del desig d'imitar els grans i de la difusió de la nova sensibilitat cenestèsica. 'Sanditon' és la personificació de l'estació irrisòria, una espècie d'anti Brighton. Malgrat tot, si constatarem que l'estigmatització del turisme s'ha iniciat, poc més poc manco, al mateix temps que el turisme, aquesta s'ha amplificat molt amb la seva democratització. L'abundància i la varietat de prejudicis negatius sobre el turisme ens han de fer demanar el perquè d'aquesta permanència. Aquests apunten cap a un dels pilars de l'economia mundial que és, al mateix temps, un potent agent de transformació dels espais, cosa que no deixa indiferent a cap geògraf. Si aquesta actitud intel·lectual es limitàs als salons, no molestaria tant. Com tots els prejudicis, els que fan referència al turisme afegeixen l'indivídu a la comunitat i els identifiquen. Pensam que aquest discurs està igualment present allà on no hi hauria de ser, és a dir, dins els textos dits científics, que, de fet, no fan més que repetir aquests prejudicis. Més que una denúncia dels prejudicis transmesos pels mitjans de comunicació, que provenen de cada vegada més dels dossiers de premsa disponibles a Internet, posats per associacions militants amb objectius gens equívocs, es tracta, sobretot, de posar en evidència l'incompliment de molts de científics que no fan més que reprendre'ls sense analitzar-los, donant-los crèdit. Què diríem si trobàssim, a llibres científics, frases tals com 'els francesos es queixen de tot', 'els belgues

són beneïts', o 'els italians són truans', endemés sense cap demostració. Aquests estereotips serien refutats i els seus autors fortament criticats. En canvi, descobrim regularment a les ciències humanes, en articles, assajos o llibres, aquest tipus de judicis gratuïts, molt negatius i, a vegades, delirants sobre el turisme i els turistes, sense que ningú protesti. Aquesta indiferència s'explica per la forma de circular el pensament en aquest domini, en el que els investigadors s'inspiren en la premsa. Els periodistes repeteixen les idees rebudes amb tota tranquil·litat, ja que, mancats d'una vertadera oferta científica sobre el tema, es senten assegurats, tant per la seva experiència com pels científics. Cal remarcar, a més, que les tonteries escrites sobre el turisme no posen en dubte el valor dels seus autors dins la seva especialitat: és, curiosament, una de les particularitats del turisme, exposar, de bona consciència, els inconscients normalment més controlats, inclosos els dels intel·lectuals més brillants". (pàg. 11).

Vista la poca serietat que trobam sovint en els textos, dits científics, sobre el turisme, m'agradaria insistir en dos conceptes que ens permetran comprendre millor la problemàtica que vull exposar sobre la situació turística d'aquests darrers anys a les Balears.

En primer lloc m'agradaria destriar clarament la diferència que existeix entre el concepte «turista» i el de «turisme». Quan parlem de *turista* ens referim sempre a una persona concreta, i als turistes, com a conjunt d'aquestes persones. Tots nosaltres som turistes en un moment donat, ja que durant l'any viatgem, o ho som potencials, ja que ens agradaria viatjar, però ens hem de fixar que quan parlem de *turista* sempre ens referim a l'altre, mai pensam en nosaltres mateixos. D'aquí la incongruència de dir «els turistes destrueixen el paisatge» o «els turistes contaminen», ja que no ho fan més que qualsevol de nosaltres. En canvi, el *turisme*, com a sistema econòmic que gira al voltant dels turistes i generat per aquests, sí que pot ser un element destructor o contaminador. Un urbanitzador que ompli de xalets tot el vessant d'una muntanya que mira a la

Evolució del nombre de turistes arribats a les illes Balears

Font: Conselleria de Turisme. Govern de les Illes Balears

mar sí que pot ser un destructor del paisatge, i un hotel, també pot ser un agent contaminador. Però no confonguem turistes, persones; i turisme, sistema econòmic que gira al seu voltant i per treure beneficis dels turistes.

Fet aquest aclariment, m'agradaria que, a partir d'ara, intentem ser sempre el més científics possibles i, abans d'opinar per opinar o deixar-nos dur per les notícies de la premsa, reflexionem seriosament sobre el que anam a dir o comprovem si el que se'n diu és realment veritat.

Passem a continuació a analitzar l'evolució del turisme a les Balears durant aquests darrers 15 anys per comprendre la necessitat d'iniciar uns estudis seriosos dels problemes turístics i, com a ciències en relació a l'activitat humana que som, reflexionem abans en les repercussions que tendran les propostes que fem.

Com podem observar en la gràfica corresponent, el nombre de turistes arribats a les Balears ha anat en constant creixement, a excepció del moment que hi ha hagut crisis conjunturals, una d'estructural i l'actual, difícil de definir encara.

Fixem-nos en la crisi estructural: 1989-93. Durant aquest període el nombre de turistes anirà disminuint i les xifres de l'any 1988 no seran superades fins al '94. Aquesta crisi es venia preparant des de feia alguns anys, ja que els turistes no disminuïen, però sí la seva despesa mitjana. Les causes d'aquesta crisi són prou conegudes:

a) La mala imatge de les Illes a causa de no haver-se adaptat als nous gusts del turista europeu.

b) El creixement sense planificació i la manca de noves inversions, cosa que feu que l'oferta quedàs obsoleta.

c) Poca preocupació ambiental front a un turista que, de cada vegada, n'era més conscient al seu país.

d) Pèrdua d'exotisme front a altres destinacions.

e) Augment dels preus a partir de l'en-

trada a la Comunitat Europea, per igualació de salaris.

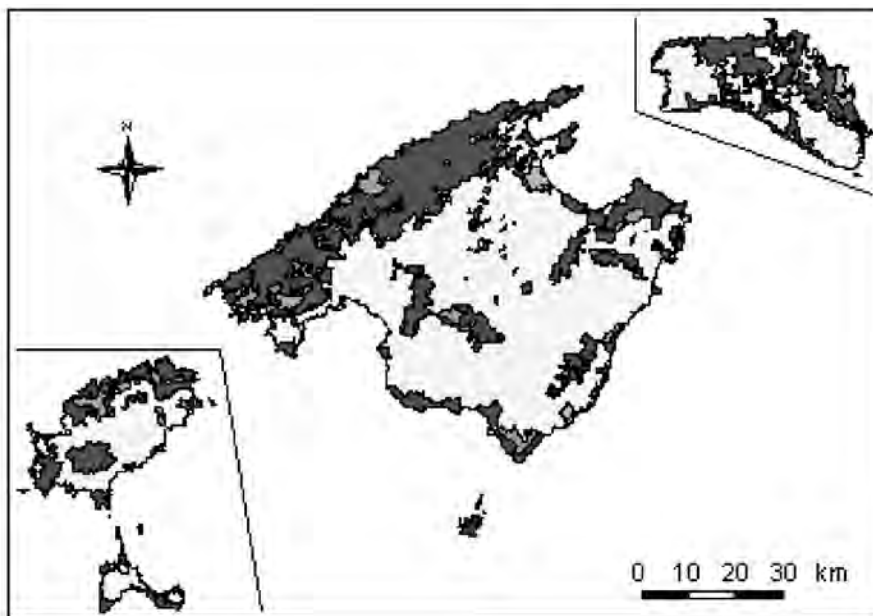
Front a aquesta crisi, que podríem anomenar de tipus fordista, la societat reacciona i es posen en marxa una sèrie d'iniciatives legislatives molt importants, que podríem classificar-les, a totes, de fórmules de turisme sostenible. Seguint un ordre cronològic aquestes foren:

— *Llei sobre mesures transitòries d'ordenació d'establiments hotelers i allotjaments turístics* (juny 1988). Primera llei encaminada a posar ordre dins l'oferta, que intentà, bàsicament, superar el concepte de massificació i de mur de ciment a primera línia. Ho feu exigint un mínim de 60 m² de solar per cada plaça (el que permeté crear espais verds al voltant dels allotjaments) i 0'75 m² per plaça de superfície d'aigua a les piscines (el que permetia buidar les platges oferint majors possibilitats a l'hotel, a més de comoditat). Com veim, dues mesures altament encaminades a millorar la sostenibilitat.

— *Llei del golf* (novembre 1988), per tal de controlar l'augment de dites instal·lacions en un moment que coneixien un gran creixement i representaven un gran consum d'aigua a unes illes mancades d'ella. L'aspecte més interessant fou l'exigència d'utilitzar per regar la gespa amb aigües depurades, o provinents de dessaladores o que es perdin directament a la mar. Exigia els 18 forats, la prohibició de construir-los als espais protegits, que els edificis no superassin els 9 m d'alçària i que si tenien hotel, aquest havia de ser mínim de 4 estrelles.

— *Els Criteris Generals del Pla d'Ordenació de l'Oferta Turística* (març 1989), que marcaren els criteris pel proper POOT i que la filosofia principal que tenien era el fet d'impedir el creixement de les zones litorals conduint la pressió cap a l'interior de les Illes, de tal manera que es repartís la riquesa per tot. Per frenar el creixement al litoral s'utilitzaren com a

Llei 1/1991, de 30 de gener, d'espais naturals i de règim urbanístic de les àrees d'especial protecció de les Illes Balears

Font: Laboratori de Sistemes d'Informació Geogràfica, Universitat de les Illes Balears

criteris les disponibilitats d'aigua, els m² de platja i l'existència d'infraestructures adients.

— *La Llei per a la millora i modernització dels allotjaments turístics* (1990). Amb aquesta llei es pretenia frenar el creixement del nombre de turistes i cercar-ne la qualitat. Tots els hotels es devien adaptar a les noves normes i els que no ho feien havien de tancar. D'aquesta manera es pensaven eliminar 30.000 llits obsolets. El nombre de places hoteleres quedava fixat i tan sols permetia un lleuger creixement a través del turisme rural o d'oferta extraordinària.

— *La Llei de millora de les infraestructures turístiques* (1990), anava dirigida a millorar l'aspecte exterior de les zones turístiques. Pagats tots els projectes entre el Govern Autònom, 60%, i les municipalitats (40%), es renovaren i milloraren moltes platges, es construïren passejos marítims, es

renovaren barris sencers. La imatge de les estacions turístiques canvià radicalment. Els treballs, endemés, s'havien de fer en temporada baixa. Aquesta Llei originà els Plans d'Embelliment, ampliat a tots els municipis de les Illes i que han transformat l'aspecte urbanístic total.

— *La Llei d'espais naturals* (gener 1991) fou, tal volta, la que marcà més el canvi. Amb aquesta llei i mitjançant diferents figures es protegí el 34'8% de la superfície de les Illes i el 56% del litoral. De cop, les Illes que havien estat conegudes pel concepte de *balearització* s'havien transformades en l'espai més protegit de la Mediterrània respecte a la seva urbanització (per a la gestió s'hauria d'esperar encara).

Amb aquestes lleis es marcà el canvi total de filosofia del creixement turístic de les Balears, encara que la legislació no

s'aturà (Decrets d'agroturisme i turisme rural, POOT —aplicat a les illes de Mallorca, Eivissa i Formentera—, Llei general del turisme, etc.) amb aquestes normes es produí el gran canvi. Totes elles són mesures que avui inclouríem dins el concepte de turisme sostenible; limitació del creixement hotel·ler, control de les noves formes turístiques —golf, agroturisme—, embelliment, esponjament, etc. Paradoxalment, com a conseqüència d'aquest canvi tan radical i protector, la recuperació turística no es feu esperar i el creixement es feu palpable a partir de 1993. Malgrat aquesta experiència de sostenibilitat, l'èxit fou total i es bateren de bell nou rècords anuals, la «sostenibilitat» econòmica funcionava i els espais protegits com atractiu turístic també, però, al mateix temps que es produïa aquest creixement econòmic altres factors evolucionaven en un altre sentit, especialment en dos camps: social i natural.

Durant els anys 90 es produeixen una sèrie de canvis importants, dintre la societat mallorquina especialment. Durant els anys de l'arribada del turisme de masses (els que s'anomenen primer i segon boom), des de 1960 fins als 1980, el creixement econòmic de l'illa s'havia produït al litoral: s'hi concentraven les zones turístiques, hi havia treball, diversió, serveis, etc., era el símbol de la modernitat, per això es produí una forta emigració des de l'interior cap a la costa. El centre de l'illa simbolitzava l'arcaisme, les velles costums, la societat que moria. Era necessari viure al litoral, allà hi havia de tot, era el símbol del progrés, era la modernitat. En canvi, als anys 1990 es produí un triple procés cap a l'interior que canvià les coses:

— Una part de la societat que vivia al litoral decideix anar a viure als pobles de l'interior o a les zones rurals. Cerquen una millor qualitat de vida, un major contacte amb la natura, retrobar les antigues costums i tradicions per trobar una referència

personal com a poble i com a societat. Endemés la vivenda és més accessible i els serveis han millorat. La vista es torna posar en els pobles tradicionals fugint de les modernes estacions turístiques.

— Les polítiques de desestacionalització comencen a donar els seus fruits. Les campanyes publicitàries ressaltant els paisatges de l'interior i de la Serra tenen èxit i les carreteres d'aquest interior es comencen a omplir de ciclistes, els camins de la Serra de senderistes i els pobles de cotxes de lloguer que vénen a descobrir «l'autenticitat» de Mallorca.

— Molts d'estrangers, repetidors de vacances a les Balears, van decidint comprar-s'hi una residència secundària, els preus immobiliaris són interessants encara, hi ha doblers negres a fer sortir abans de l'arribada de l'euro i l'interior de l'illa té totes les avantatges d'una arquitectura original, una calma i qualitat de vida i, com que les distàncies són curtes, tot està a prop: la ciutat de Palma, les platges, els amics, etc. És la gran explosió de les residències secundàries a Mallorca, i, especialment, és la terra promesa pels alemanys que es senten pràcticament com a casa seva.

Tots aquests elements molt interessants, canvien totalment els fluxes i la creació de riquesa es reparteix més equitativament cap a l'interior, però vet aquí que un element imprevist apareix: la societat autòctona no es sent a gust; sent invadida la seva personalitat, es sent estrangera a casa seva, troba estrangers per tot: a Palma, al litoral, a l'interior. Els troba al carrer, al lloc de treball, al comerç, com a veïnats: descobreix que s'ha quedat sense *espai* propi.

Una part d'aquesta societat que s'ha quedat sense espai expressa per primera vegada unes mostres de xenofòbia desconegudes fins llavors; els alemanys són transformats en símbol de «ghetto», d'invasió; es produeixen incomprendiments, debats, rebuig. La tradicional hospitalitat

illença comença a mostrar punts dèbils. És palpable l'efecte de l'augment de la riquesa de la població autòctona: ja no es necessiten els alemanys, els turistes, per viure bé.

Al mateix temps es produeix un canvi en els ritmes. Mentre l'estacionalitat havia estat molt marcada, els turistes arribaven per la primavera, a la Setmana Santa, i se'n tornaven amb la tardor: Tots Sants representava tornar a les tradicions. Les fires dels pobles, les festes d'hivern (Sant Antoni, Sant Sebastià), marcaven el ritme tradicional de la societat una altra vegada, com sempre ho havien fet. Els hotels tancats i molts d'immigrants peninsulars tornant-se a casa seva, a veure la família o passar uns dies de descans, donaven encara més aquesta sensació de tornar als temps passats. Però l'èxit dels programes de desestacionalització, els ciclistes a les carreteres, els senderistes per la muntanya, els cotxes de lloguer als pobles, els clients dels agroturismes passejant pels camps, tot fruit de la diversificació per rompre el monopoli del turisme de «sol i platja», havien romput aquest ritme de les estacions que es semblava a l'antic ritme de les feines del camp. Ja no hi havia un *temps* pels autòctons. A les festes dels pobles, a les fires, per tot hi havia turistes, tant a l'estiu com a l'hivern. S'havia acabat sentir-se durant uns mesos a casa seva, amb el ritme més pausat i més illenc que el frenètic imposat per l'activitat turística de l'estiu.

Però el problema era més complicat: la vivència d'aquest espai era molt diferent segons el grup social. *Per les persones que havien viscut sempre als pobles de l'interior*, que no havien emigrat cap a la costa, aquell era el seu espai de vida, el seu territori, allà hi havien viscut els seus pares i els avantpassats. En canvi, *per la gent que venia de la capital o del litoral*, aquell era el seu espai de repòs i la carretera l'espai de separació entre el lloc de feina i el lloc de descans. *Per l'estranger resident*, era el seu lloc de valorització personal, representava

l'èxit personal i el seu espai viscut era tota l'illa. *Pels turistes de pas*, era la visió de la Mallorca autèntica, dels seus costums, de la seva vertadera personalitat fora de la banalització turística. Totes aquestes vivències tan diferents d'un mateix espai originaven forçosament friccions entre l'ús que en feien els diferents grups.

Ja tenim una societat sense un temps i un espai per ella!, parlant geogràficament, perdent el seu territori. Però al mateix temps, tota aquesta activitat econòmica havia atret infinitat d'estrangers que venien a les Illes a cercar el seu futur: el treball que no trobaven a casa seva. Aquests estrangers venien del Nord i del Sud, tant dels països de la Unió Europea, com de l'Europa de l'Est, tant d'Àfrica com d'Amèrica. Des de la persona amb nivell universitari fins a l'analfabet total, totes les categories socials i laborals, perquè per a tots era la terra de promissió i on un futur era possible.

Aquesta arribada massiva de persones d'origens culturals i idiomàtics tan diferents, endemés feta de forma tan massiva i en tant poc temps ha creat problemes d'integració. D'alguns perquè els seus complexos de superioritat o de diferència religiosa la frenen, d'altres per les dificultats que se li presenten. La realitat és que l'autòcton veu, a vegades, posada en perill la seva identitat cultural. Ja no parlem de la clàssica bipolarització castellà-català, parlem al mateix nivell de l'anglès-alemany. Les reaccions de la societat local també han estat molt dispars, des de l'obertura total, aquesta ciutadania del món que s'anomena, fins al tancament en el localisme més fort per tal de trobar diferències que justifiquin aquesta diferenciació.

La suma de tots aquests elements expliquen la inestabilitat social que s'originà lentament i que trobà la seva expressió en les eleccions autonòmiques de 1999, en que aquesta necessitat de canvi, s'expressà en una unió per tal de canviar el color polític del

govern autonòmic. Tal volta no se sabia cap a on, però sí que no es volia seguir igual.

A aquesta inestabilitat social cal afegir la greu problemàtica natural, expressada especialment a través de l'aigua, l'energia, els residus sòlids i, en menor mesura, els residus orgànics. Uns anys seguits de sequera agreujaren el problema de l'aigua, que ja era prou important. Les reserves pròpies estaven al seu màxim d'explotació i ja quedaven pocs aqüífers sense utilitzar, fracassada l'experiència del vaixell, només quedaven les dessaladores com element que podia aportar nous cabdals d'aigua, amb la polèmica que hi ha al voltant.

L'energia era l'altre problema. La central generadora està al màxim i la construcció d'una nova es veu com a difícil, ja que tot el litoral no edificat està protegit i es necessita la mar per refrigerar i per fer arribar les matèries primes, siguin carbó, petroli o gas. En canvi les necessitats augmenten constantment, com a conseqüència del creixement econòmic i de l'augment del nivell de vida. Sembla que la construcció d'un gasoducte des de València serà la solució, o també la possibilitat d'aportar directament l'energia elèctrica amb cable submarí. És una decisió política que manca decidir.

Pels residus, fou la incineradora la solució donada, però les cendres formen muntanyes, al costat dels munts que esperen la seva incineració. L'única compensació positiva ha estat l'aportació d'energia elèctrica que ha representat aquesta incineradora. El creixent triatge de residus i la possibilitat de reciclatge tant sols han disminuït la gravetat d'aquest problema, però no l'han solucionat.

L'aplicació de mesures de turisme sostenible havien creat una insostenibilitat social i ambiental, fruit de l'augment de turistes, que s'expressava en l'esperit de canvi de les eleccions de 1999. El Govern del Pacte de Progrés intentà solucionar tots aquests problemes amb noves mesures dites

de sostenibilitat: creació del Parc Natural de Llevant, l'ecotaxa, la llei de Biodiversitat no aprovada.

La creació del Parc Natural de Llevant va ser molt polèmica, no per la creació en sí, sinó perquè no es sabé explicar als propietaris de les terres afectades i aquests tenien la sensació que la creació del Parc responia exclusivament a voler vendre una imatge de protecció del medi, sense respectar els seus drets, ni veure una sola avantatge a la creació del Parc. En el fons, pensaven que era una expropiació sense cap compensació. D'aquí la forta oposició dels afectats pel Parc. En canvi, els polítics ho veien de forma diferent. Mentre Artà, que té la major part del seu territori municipal comprès dintre del Parc, ho veia com una fórmula d'atreure més turisme a un municipi no turístic fins llavors, els municipis del Llevant, turístics tots ells, ho veien com una millora d'imatge de les seves destinacions de sol i platja, endemés d'unes possibilitats de diversificació de l'oferta i de desestacionalització. Com veim, una altra mesura sostenible que provoca un augment dels interessos turístics i una decepció dels que viuen de la terra. Dos anys després de la seva creació, sense Pla de funcionament, ningú ha vist encara els beneficis que podia aportar i molts tenen la sensació que va ser una mesura política d'imatge i una eina per augmentar i diversificar el turisme.

L'ecotaxa, mesura que ha fet corre tants de rius de tinta, és el símbol d'aquestes mesures venudes amb aires de sostenibilitat i que, en canvi, generen més problemes dels que preveuen resoldre. Si el turisme era el culpable de la situació a la que s'havia arribat a les Balears, l'ecotaxa era el símbol de recuperació d'una part del que havia destruït el turisme mitjançant aquesta col·laboració econòmica, res a dir des d'aquest punt de vista. En principi, semblava una mesura lògica, ben vista per una gran majoria i a la qual els turistes

enquestats semblaven també estar-hi d'acord. El problema vengué a l'hora d'aplicar-la, les dificultats de fer-ho als aeroports i ports, va fer decidir aplicar-la a les estances hoteleres. Dintre la polèmica organitzada i com a conseqüència de l'enfrontament entre el sector hotelier i la Conselleria de Turisme, es dimonitzà l'hotelier com a origen de tots els mals i com a símbol del turisme i dels mals originats pel turisme. De tal manera que es plantejà com un enfrontament entre bons i dolents, quan el problema era un altre.

Una idea, també venuda amb el segell de la sostenibilitat, comença a escampar-se i fou represa pels polítics: les Illes havien superat la seva capacitat de càrrega, els indicadors de sostenibilitat indicaven un excés de turisme i, per tant, calia reduir el nombre de turistes: un milió, un milió i mig, dos milions han estat les xifres més citades. «No volem més turistes» es digué a certes fires turístiques, «volem turisme de qualitat» és repetí, i la premsa groga aprofità l'avinentesa per fer-ne grans titulars. S'oblidà que el més important no són les xifres de turistes, sinó el número d'estades, i així, vuit milions de turistes amb una estada mitjana de 10 dies faran més pressió sobre el territori que deu milions de turistes amb una estada mitjana de 6 dies (amb les matisacions que es vulgui, ja que, per exemple, no serà així a l'aeroport on augmentarà la pressió amb l'augment del número de vols). D'altres sectors aprofitaren l'ocasió per treure'n el seu propi benefici i ampliaren la demanda de menys turistes a la de menys creixement econòmic, pensant que així es frenaria l'arribada d'immigrants i es solucionaria un altre problema de cop. Oblidant que els qui hi són i s'han situat es queden i que, mentre s'estigui molt millor a un lloc que en les condicions infrahumanes de moltes altres bandes, sempre hi haurà emigració.

Una vegada més, les mesures de sostenibilitat ambiental obliden la sostenibilitat

social, i l'aplicació de mesures dites «sostenibles» generen a continuació problemes majors, perquè s'oblida que la persona forma part bàsica del medi, i que no es pot pensar el medi sense els seus habitants. Encara que ja sabem que cada mesura que es pren sempre genera nous problemes. Però la manca de «cientificitat» i de reflexió sobre el turisme, creient que tothom en sap i en pot parlar, ens du a deixar-nos portar per les banderes d'una sostenibilitat, que no és científica, sinó ideològica, que genera a continuació majors problemes.

Quan al 2002 ens trobam que les Balears són la Comunitat Autònoma amb major disminució de turistes de tot l'Estat, hi ha més de 30 hotels en venda i s'espera un dur hivern amb només un 15% de places turístiques obertes, vol dir que s'ha aconseguit un turisme sostenible? vol dir que ja es té un turisme de qualitat?. Pensam que la convivència i integració entre els diferents grups culturals, ja s'ha feta? que no arribaran més immigrants? Els mateixos problemes hi són presents i, endemés, es produeix una desacceleració econòmica, que pot agreujar la problemàtica. No podem esperar sempre que les problemàtiques exteriors ens solucionin momentàniament els nostres problemes.

Fixem-nos que en tota aquesta sinopsi evolutiva dels anys 1990 no hem parlat del turisme residencial, sembla que està al marge de tot, que aquest no és problemàtic, quan, tal volta, la problemàtica social ve pràcticament originada per aquest tipus de turisme, o que aquest és més nociu socialment i menys rentable econòmicament que l'hotelier, ho hem d'estudiar, d'analitzar, per trobar-ne solucions. Endemés, qui ocupa més territori? qui es fa més present en el paisatge? qui impacte més en la societat?

Una altra reflexió que hauríem de fer és la necessitat del consens: l'economia, la convivència, la cultura, són coses que ens afecten a tots, no es poden difondre tòpics

basats en una sostenibilitat mal entesa. No hi ha bons i dolents, hi ha més bé lluites d'interessos, i la nostra tasca serà posar-los en evidència de tal manera que es pugui intentar compaginar-los. És aquí on l'aportació científica de la Universitat es fa necessària, respectant sempre les ideologies, ja que també formen part de cada un de nosaltres, però, per damunt d'elles, per poder aportar a la societat els elements necessaris per iniciar el debat i cercar les solucions amb coneixement de causa.

El turisme existeix gràcies a que hi ha turistes, i aquests, com a persones que són, només esperen gaudir del seu temps d'oci sense tenir ni crear problemes, conèixer, descobrir i descobrir-se. Fer turisme s'ha transformat en una necessitat vital, i al mateix temps es transforma en un gran generador de l'economia mundial. Facem possible aquest somni de que la felicitat de les persones, aconseguida a través del turisme, serveixi, endemés, per fer feliços als altres que hi troben la seva possibilitat de vida i els acullen a casa seva.

Per acabar, un desig. Ja que la Medite-

rrània fou el bressol de la cultura clàssica, que tant ha aportat a la Humanitat, i que el turisme hi ha conegut el seu gran esplendor, fent coincidir els pobles anglosaxons amb els mediterranis, els nòrdics i els llatins, que aquesta convivència i mutu coneixement, fet a través de l'oci, l'*otium* romà, serveixi per ser el bressol d'aquesta nova Humanitat, feta del creuament de les cultures, de la «cientificitat» del nord i del «humanisme» del sud, per aconseguir la pau, la definitiva pau, feta del respecte i coneixement entre tots.

Bibliografia

Conselleria de Turisme. Govern de les Illes Balears (2002): *El turisme a les Illes Balears*. Conselleria de Turisme. Palma. 132 pg.

Équipe MIT (2002): *Turismes 1. Lieux communs*. Col. Mappemonde. Ed. Belin. Paris. 320 pg.

SEGUÍ LLINÁS, Miguel (1995): *Les nouvelles Baléares. La rénovation d'un espace touristique mythique*. Col. Turismes et sociétés. De. L'Harmattan. Paris. 232 pg.